

„საერთო ნიადაგის“ თეორიის შესახებ

ჯემალ ხარიტონაშვილი

ეკონომიკის დოქტორი,

თსუ-ს ასოცირებული პროფესორი

აბსტრაქტი

იდეისა და იდეოლოგიის გარეშე ქვეყნად ჯერ არც ერთი ღირებული საქმე არ გაკეთებულა. გლობალიზაციის ჟამს სწორედ, რომ უფრო საჭიროა და აუცილებელია ილიაც და მისი იდეოლოგიაც(1,10). „დადგა დრო, ილიას „საერთო ნიადაგის“ თეორიის სამართლებრივი, პოლიტიკური, სოციალ-ეკონომიკური და ზნეობრივი პრინციპები გავხადოთ ახალი საქართველოს და ახალი ქართული სახელმწიფოებრიობის გზამკვლევი“. „საერთო ნიადაგის“ დიდი იდეა და თეორია დინჯად და ჯიუტად გამოდის ევროპულ გზაზე შემდგარ საქართველოში. (2, 3-12-13).

საკვანძო სიტყვები: საერთო ნიადაგი, პლურალიზმი, ლამპარი, შრომა

ABSTRACT

Without idea and ideology has never been done any valuable work in the world. In the age of globalization, Ilia and his ideology are even more necessary. „The time has come for us to make the legal, political, socio-economic principles of Ilia, ‘common ground’ theory a guide to a new Georgia and a new Georgian statehood. „The great idea and theory of “common ground” is coming out in a dignified and stubborn way in Georgia, which is on the European path. (2, 3-12-13).

შესავალი

აკაკიმ ილიას „ლამპარი“ უწოდა, ხოლო იაკობ გოგებაშვილმა იწინასწარმეტყველა: „იქნებ მომავალში მსოფლიოს არცერთ ერს არ დასჭირდეს თავისი დიდი წინაპარი ისე, როგორც ილია ჭავჭავაძე ქართველ ერს. ანმყო შობილი წარსულისაგან, მშობელი არის მომავლისა, ლაიბნიცის ამ თეზისს ხშირად ხმარობდა ილია და „საერთო ნიადაგის“ თეორიის არსიც ისაა, რომ ქართველმა ერმა, თუ მას ერობა კიდევ სურს არ უნდა დაივიწყოს თავისი ცხოვრების სათავე. სახალხო კაპიტალიზმია ჩვენი გზა. ახალი საქართველო მხოლოდ ძველიდან შეიძლება ამოვავსოთ მკვიდრად. ჩვენი ისტორია უნდა გახდეს ამის „ბალავარის“ ქვა(2,5).

„საერთო ნიადაგის“ თეორიის არსი და დანიშნულება ეროვნული ერთობისაკენ მოწოდებაა.

მასალები და მეთოდები

ი. ჭავჭავაძე ქართველ ერში უპირველესად მოიხსენიება, როგორც დიდი საზოგადო მოღვაწე, მეცნიერი, პუბლიცისტი, შემდეგ კი, როგორც

ბრწყინვალე მწერალი და პოეტი. ის იყო ასევე დიდი ეკონომისტი. იგი შემოქმედებითი ენთუზიაზმით იკვლევდა საქართველოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური განვითარების გზებსა და საშუალებებს.

თავისი სიცოცხლის უკანასკნელი ოცი წლის განმავლობაში ი. ჭავჭავაძეს მხატვრულ შემოქმედებაში მნიშვნელოვანი თითქმის არაფერი შეუქმნია. მთელი მისი ყურადღება საქართველოს კეთილდღეობის და მისი აღმავლობისკენ იყო მიმართული, რომლის უზრუნველყოფის აუცილებელ პირობად ეკონომიკური აღმავლობა მიაჩნდა. ი. ჭავჭავაძე მეოთხედ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში თბილისის საადგილმამულო-სათავადაზნაურო ბანკის მმართველი იყო.

ი. ჭავჭავაძის ეკონომიკური შეხედულებანი გადმოცემულია პუბლიცისტურ წერილებში და პოლიტიკურ-ეკონომიკურ ნარკვევებში. ესენია: „ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური ცხოვრების საზრუნავი“ (1893); „საზოგადოებრივი ცხოვრების ნაკლნი და მისი ეკონომიკური მიზეზები“ (1897); „ძველი და ახალი ჩვენს ეკონომიკურ ცხოვრებაში“ (1897); „პოლემიკა ნოე ჟორდანიასთან“ (1900); „ცხოვრება და კანონი“; „ხიზნების საქმე“; „ბატონ მეისნერის პროექტი“ და სხვ.

ი. ჭავჭავაძის ეკონომიკური ნაშრომები და მოსაზრებები საქართველოს მომავალი ცხოვრების სწორად წარმართვისკენ იყო მიმართული. მისი აზრით, დაუღალავად შრომას, მშრომელ ხალხს და მათ მიერ შექმნილი დოვლათის სამართლიან, სწორ გამოყენებას შეეძლო ფეხზე დაეყენებინა დაჩაჩანაკებული საქართველო. ეკონომიკურად წელში გამართული საზოგადოების ასაშენებლად ი. ჭავჭავაძე ყველსთვის სავალდებულო შრომის პრინციპს აღიარებდა. ი. ჭავჭავაძის აზრით, ყოველი ადამიანი რა წოდებისა და ხარისხისაც არ უნდა ყოფილიყო იგი, შრომას და გარჯაში უნდა ეძებდეს და ნახულობდეს თავისი ცხოვრების ქეშმარიტ საგანს.

ი. ჭავჭავაძეს მიაჩნდა, რომ ქართველი ერის წინსვლისათვის უპირველესი მნიშვნელობა ჰქონდა: ეკონომიკური ცხოვრების გაუმჯობესებას; სხვადასხვა კლასებს შორის ეკონომიკური ურთიერთობის მოწესრიგებას; ქვეყნის სიმდიდრის ზრდას; დოვლათის სიუხვეს. საამისოდ, ზედმეტი იყო ლაპარაკი კულტურის სერიოზულ განვითარებასა და ხალხის სულიერი სიმდიდრის ზრდაზე.

ი. ჭავჭავაძე აღნიშნავდა, რომ ერი მაშინაა ძლიერი, როცა მისი ყველა კლასი და ფენა შეძლებულია. 1883 წ. გამოქვეყნებულ წერილში „წოდებათა თანასწორობა“ ი. ჭავჭავაძე წერდა: „ჩვენი გუ-

ლითადი რწმენა ყოველთვის ის ყოფილა და არის, რომ ერის წარმატება, ქონებრივი თუ გონებრივი, შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა ერი წოდებათა დაუყოფლად, დიდპატარაობის გაურჩევლად და გამოუკლებლად ერთიანის მეცადინეობითა და გარჯით ცდილობს ცხოვრების გზა გაიკვლიოს და ბურთი ბედისა გაიტანოს წუთისოფლის მოედნიდან ყველამ ერთად, საყოველთაოდ. ცალ-ცალკე წევა ცხოვრების უღლის, ცალ-ცალკე ხვნა და მკა, ცალ-ცალკე თლა ლხინის თავისკენ და ჭირის სხვისკენ, მარტო თავ-თავის ხსოვნა და სხვისი დაგინყება მომკვდინებელია კაცთა საურთიერთო ცხოვრების და საცა ეგ ურთიერთობა არ არის, იქ არც იგი კრებულია, რომელსაც ერი ჰქვია.

„ტყუილა ფიქრობენ - აგრძელებს ი. ჭავჭავაძე - ვითომ კაცთა ურთიერთობაში შესაძლებელი იყოს რომელიმე წოდებამ ცალკე ბინა გაიკეთოს, ცალკე ინტერესები შემოიღოს, შემოიფარგლოს და ამით რაიმე ხეირი ნახოს საბოლოოდ. ამისთანა წყობა თუ აგებულია საზოგადოების, თუ ერის დიდხანს თავს ვერ დაიჭერს და ვითარცა ქვიშაზე აგებული სახლი ქარის პირველ შებერვაზედვე დაიფუშება. ამისი მაგალითი და საბუთი ისტორიაში ერთი და ორი არ არის. ქვეყანაზედ მარტო იმ ერს გაუძლია, მარტო იმ ერს გამოუტანია თავი ათასგვარი განსაცდელისგან, მარტო იმ ერს წარუმატნია და გაძლიერებულა, რომელსაც თავის დროზე შეუტყვია და მიუგნია, რომ ერთის რომელიმე წოდების წინ წაწევა არაფრის მატებისია, თუ დანარჩენი ერიც წინ არ წაწეულა.“(3,19).

ერის გაძლიერების და გამდიდრების ერთადერთ სამართლიან და დაუშრეტელ წყაროდ ი. ჭავჭავაძე ეკონომიკურ წარმოებას მიიჩნევს. თავის წერილში „ძველი და ახალი ჩვენი ეკონომიკური ცხოვრებისა“ აღნიშნავდა: „ვაჭრობა არ ქმნის სიმდიდრეს“. „ნუ დავივინყებთ, - წერდა იგი, - რომ ჩვენ საქმე გვაქვს ჩარჩულ ფულთან, რომელიც ყოველ სხვა ფულზე უფრო უღონოა. ჩარჩული ფული ბუნებით მხდალია, იმიტომ რომ ქუდებაცაა. იქა მკის საცა არ უთესია. იგი გასამრჯელოს იქ იღებს, საცა არ ირჯება. იგი სუქდება მით, რომ სხვას ამჭლევენს, აჭლევენს. იგი თვითონ ივსება და სხვას აცარიელებს.“ „ჩარჩული ფული არ ქმნის სარჩო-საბადებელს და მარტო თვლის თამასუქებს და სად ვის რა ასცინცლა. იგი ეკონომიკური წარმოებისთვის მკვდარია და, მაშასადამე მკვდარია იმისთანა მოქმედებისთვის, რომელიც ერთადერთი სამართლიანი და მიუწვდომელი წყაროა გაღონიერების და თუნდ გაფულიანებისაც, რაკი დღეს ფულია სიმდიდრედ აღიარებული“. ამას ამბობს თავადი ილია ჭავჭავაძე.

ი. ჭავჭავაძე აღნიშნავს ვაჭრობის დადებით მხარეებს. იგი მიუთითებს საქონელმომოქცევის უდიდეს როლზე საზოგადოებრივ განვითარებაში, მისი თქმით, ეს არის ერთადერთი მხოლოდითი ეკონომიკური დამოკიდებულება კაცთა შორის და კაცობრიობამ ჯერ ამის გარდა სხვა ეკონომიკური დამოკიდებულება არ იცის.“

ი. ჭავჭავაძე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ვაჭრობას, როგორც ქვეყნის ერთი ადგილიდან მეორე ადგილზე საქონლის განაწილების საშუალებას, რომლის დანიშნულებაც არის წარმოებული საქონლის დაყვანა მომხმარებელამდე. „ვაჭრობა რასაკვირველია, საჭიროა ერის ცხოვრებისთვის, იმოდენად, რამოდენადაც იგი ეზიდება საქონელს იქიდან, საცა მეტია, იქ - საცა უჭირთ და ამ გზით შველის სიმდიდრის მოფენას და მორგებას ყველგან“.

ვაჭრობის დადებითი მხარეების გარდა, ი. ჭავჭავაძე მიუთითებს მის უარყოფით მხარეებზეც. ვაჭრობა, თვლის იგი, გარდაქმნის ადამიანის ბუნებას და პირადი ცხოვრების პრინციპებს, და ერი მარტო ვაჭრობით თუა დაკავებული არის „გაქსუებული, გაფანტული.“ ი. ჭავჭავაძის აზრით ვაჭრობაში არის კიდევ ერთი უარყოფით მხარე, რომ კაპიტალისტური წყობილების პირობებში ყველა ვაჭარი ცდილობს დაძაბულობა შექმნას მინოდება- მოხმარებას შორის და რაც შეიძლება ღირებულებაზე მაღლა გაყიდოს საქონელი.

ასეთი პრეცედენტი მოხდა საქართველოში 2022 წ. მარტში. საგარეო პოლიტიკური კლიმატის დაძაბვით ისარგებლა ზოგიერთმა ბიზნესმენმა და პანიკა შექმნა. კერძოდ, შაქრის დეფიციტი შექმნეს და ამით ისარგებლეს. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრმა, ვიცე-პრემიერმა ლევან დავითაშვილმა აღნიშნა, რომ: „არ არის გამორიცხული, ეს იყო ხელოვნურად ორგანიზებული პანიკის მცდელობა და გარკვეული ძალები ამით სარგებლობდნენ“(10). მასმედიაშიც ასევე აღინიშნა, რომ ერთმა ბიზნესმენმა მოახდინა ამის ინსცენირება. მას შემოტანილი ქონდა დიდი რაოდენობით შაქარი, რომელსაც მარტის ბოლოს ვადა გასდიოდა. ჯერ ააგდო ფასი, შემდეგ დასწია და თავისი მარაგი სრულად ამოყიდაო.

დასკვნა

ნათქვამია: „გზა წინასი უკანასთვის ხიდაო“. დიდი ილია, იმიტომ იყო დიდი, რომ მისი აზრები თავის დროს ხომ ქუხდა, დღესაც აქტუალურია. დღესაც, როდესაც ჩვენს საზოგადოებაში არსებობს გადაუჭრელი პრობლემები, დიდი მნიშვნელობა აქვს ეროვნულ ერთობას, კონსოლიდაციას.

მთავრობიდან საყურადღებო სიგნალები იმის მრეწველობის აღორძინება- განვითარების მიმართულებით. მაგალითად, თბილისის საავიაციო ქარანაში ისრაელის ინვესტიციით დამზადებული თვითმფრინავის კომპოზიტური ნაწილები მიეწოდება ამერიკულ ბოინგის მარკის თვითმფრინავებს. ვითარდება ენერგეტიკული სექტორი. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრის, ვიცე-პრემიერის ლევან დავითაშვილის განცხადებით თუ ინვესტირები დაინტერესდებიან საქართველოში ელექტრობატარეების წარმოების მხრივ, მათ მაქსიმალური ხელშეწყობა ექნებათო. ეკონომიკის სამინისტროსათვის პრიორიტეტული

იქნება იმგვარი სამრეწველო ინვესტიციები რომ-ლითაც შეიძლება საკმაოდ ბევრი ადამიანი დასაქ-მდეს და აწარმოოს პროდუქტი.(7).

საინტერესოა მენარმოების ადრინდელი, აქაური გამოცდილების აღორძინებაც. ჩვენი საზოგადო-ება პირდაპირ ჯუნგლებიდან არ არის გამოსული. კახეთში სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოებზე, გან-საკუთრებით სეზონურად, არა თუ უმუშევრობა, სა-მუშაო ძალის დეფიციტიც კი არის. ვითარდება მე-ვენახეობა, მეხილეობა, მებოსტნეობა-მებახჩეობა.

ვინაიდან, ჩვენს დღევანდელ სინამდვილეში ად-გილი აქვს ეპოქის განმეორებას, სასურ-ველია გა-ვითავალისწინოთ ჩვენი სახელოვანი წინაპრების ეკონომიკური იდეები, რომლებიც გზის მანათობელ ლამპარად შეიძლება გამოდგეს.

დღესდღეისობით ეტყობა საბაზრო ეკონომიკა, ბაზრის ავტომატიზმი ჩვენს ყველა პრობლემას თავისით ვერ გადაწყვეტს. საბაზრო ეკონომიკას ექსტრემალურ სიტუაციებში არ შეუძლია დარღვე-ული წონასწორობის აღდგენა და ეკონომიკური ზრდა. ასეთ ვითარებაში უპირატესად უნდა გამო-ვიყენოთ ეკონომიკის რეგულირების პროტექცი-ონისტული (მფარველობითი) პოლიტიკა.(11) მით უმეტეს, რომ ამ მიმართულებით მსოფლიოში დი-დი გამოცდილებაა დაგროვილი. ვითვალისწინებთ რა ამ გამოცდილებას, რეკომენდაციას ვუნვეთ მობილური ეკონომიკური პოლიტიკის გატარებას,-საწყის პერიოდში და ექსტრემალურ სიტუაციებში უპირატესად უნდა გამოვიყენოთ პროტექციონის-ტული პრინციპი, ხოლო შემდგომში როცა შესაძლე-ბელი გახდება გზა გავუხსნათ ფრიტრედერობას-თავისუფალ მენარმოებას, თავისუფალ ვაჭრობას და თავისუფალ კონკურენციას (8,4). დღევანდელი პანდემიის პირობებში მკვეთრად გაიზარდა სახელ-მწიფოს ეკონომიკური როლი და ეს გასაკვირი არც არის.

დღეს ჩვენი საზოგადოების წევრთა მნიშვნე-ლოვან ნაწილს თვალი რჩება საზღვარგარეთულ ქვეყნებში შექმნილ ეკონომიკურ ყოფა-ცხოვრება-ზე, განსაკუთრებით ჭარბობს მედასავლეთეობა. საქართველო ვერ განვითარდება მსოფლიო ცივი-ლიზაციის განვითარების შარაგზის გარეშე. დასა-ვლეთზე არანაკლები ცივილიზაციაა აღმოსავლე-თის ქვეყნებში(ჩინეთი, იაპონია, აზიური „ვეფხე-ბი“, აზიური „დრაკონები“ და ა. შ). საჭიროა გამოვი-ყენოთ განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება.

ყველას უნდა ესმოდეს, რომ ძლიერი ეკონომიკ-ის შექმნა შესაძლებელია მხოლოდ ბეჯითი შრომით და წარმოების კარგი ორგანიზაციით. ისიც უნდა ითქვას, რომ საჭიროა შრომის პირობების შექმნა და სათანადო დაინტერესება. თუ შეიქმნება წარმო-ების განვითარების სათანადო პირობები, მაშინ შე-საძლებელი გახდება მოწინავე საზღვარგარეთული გამოცდილების გაზიარებაც, უცხოური კაპიტალის მოზიდვა, ერთობლივი საწარმოების შექმნა და ა.შ.

უცხოური გამოცდილების გასაზიარებლად სა-

სურველია მოვიწვიოთ გამოცდილი მენარმე-მენე-ჯერები. მათ შევუქმნათ შრომის და დაინტერესების სათანადო პირობები. მაგრამ არავითარ შემთხვევა-ში არ უნდა ვაქციოთ ჩვენი ეკონომიკის უზურპა-ტორებად. მათ კი არ უნდა ჩავუგდოთ ხელში ჩვენი საწარმოების და კორპორაციების საკონტროლო პაკეტი და მართვის სადავეები, არამედ ჩვენ უნდა გვეპყრას ისინი ხელთ.

გასათვალისწინებელია, კომპარდორული (შემ-თანხმებლური) ბურჟუაზიის როლის საკითხიც. კომპარდორი თავის პირადი გამორჩენის მისაღე-ბად ადვილად გაურიგდება უცხოელებს ეროვნული სიმდიდრის განაივებაზე.

დიდ ყურადღებას მოითხოვს უცხოეთის ბანკე-ბის და ინვესტორებისგან აღებული სესხების ეფექ-ტიანად გამოყენების საკითხიც. ამ მხრივ საყურად-დღებოა ი. ჭავჭავაძის სტატია მეისნერის პროექ-ტის შესახებ.

გერმანელმა ბიზნესმენმა მეისნერმა კავკასიის სამეურნეო საზოგადოებას შესთავაზა: შემოიტ-ანდა მილიონ ნახევარ ინვესტიციას და ამ თანხით შეისყიდოდა ამიერკავკასიაში ღვინისა და ხილის დამზადების და რეალიზაციის საქმეს. კავკასიის სამეურნეო საზოგადოებამ სასარგებლოდ ცნო ეს პროექტი და დაამტკიცა.

შემდგომში გაიმართა პოლემიკა აღნიშნული პროექტის გარშემო, რომელშიც მონაწილეობა მი-იღეს ილია ჭავჭავაძემ, რაფიელ ერისთვმა, იოსელი-ანმა, მონასტირცევმა და სხვ. ქართველ თავადაზნა-ურთა აღტაცება, რომ უამრავ ფულს იშოვნიდნენ მეისნერის პროექტის მიღებით ი. ჭავჭავაძემ სხვა ქვეყნების მაგალითებითა და ეკონომიკური მეცნი-ერების მოშველიებით სრულიად გააქარწყლა. ილია ამტკიცებდა, რომ მართო ფულს არ შეუძლია ქვეყ-ნის გამდიდრება.

კერძოდ, ი. ჭავჭავაძემ მოიტანა მაგალითი: 1870-1871 წწ. საფრანგეთ-პრუსიის ომში გამარ-ჯვებულმა პრუსიამ, საფრანგეთს გადაახდევინა 5 მლნ ფრანკის კონტრიბუცია. მაგრამ ამდენი ფუ-ლის ერთბაშად გერმანიაში შეტანამ ქვეყნის ეკონ-ომიკაზე უარყოფითად იმოქმედა. დაიწყო ინფლა-ცია და გერმანელი მუშები იძულებული გახდნენ სამუშაოდ სხვა ქვეყნებში წასულიყვნენ.. ამიტომ, მეისნერის პროექტით გათვალისწინებული თანხა, თუ შემოვიდოდა, მხოლოდ ნაწილ- ნაწილ შეიძლე-ბოდა შემოტანილიყო.

ილია ჭავჭავაძე ასევე აღნიშნავდა, რომ მეისნე-რი შექმნიდა მონოპოლიას და ადგილობრივ მენარ-მეებს შეავიწროებდა. ამასთან, მეისნერს ღვინის რეალიზაციის ძირითადი ბაზარი რუსეთში აქვს და ჩვენ ღვინოს იქ გაიტანსო.

ი. ჭავჭავაძე რჩევას იძლეოდა, რომ მიღებული არ ყოფილიყო მეისნერის პროექტი. ჩვენს მეურნე-ობას ჩვენვე მოუაროთ, თორემ ეს გამოიწვევს ისეთ საშინელ შედეგებს, რომ ჩვენსავე ღვინოს მამასი-ხლად გაგვიყიდონ, ჩვენც ასევე მოგვასყიდებენ და

ჩვენსავე გამრჯე ხალხს გაღატაკებულ პროლეტარიატად გადააქცევენ უცხო ადამიანებიო.

ი. ჭავჭავაძის გამოსვლამ დიდი ზეგავლენა იქონია კავკასიის სამეურნეო საზოგადოებაზე, რომელმაც დიდი ბჭობის და ყოყმანის შემდეგ უარყო მეისნერის ერთი შეხედვით მიმზიდველი პროექტი, რომელიც საქართველოს მევენახეობის და მეხილეობის ძირითადი ნაწილის შესყიდვის და უცხო პირების მიერ ჩვენი ღვინის და ხილის რეალიზაციის საქმის მისაკუთრებას გულისხმობდა.

ილია ჭავჭავაძის შემდეგ საერთო ნიადაგის თეორიას იცავდნენ: არჩილ ჯორჯაზე, მიხაკო წერეთელი, ვარლამ ჩერქეზიშვილი, გიორგი ზდანოვიჩი-მაიაშვილი, ნიკო ნიკოლაძე და სხვ.

ბოლო 30 წლის განმავლობაში, ჩვენში, მთელი იმედები უცხოურ ინვესტიციებზეა დამყარებული. აი მოვლენ უცხოელი ინვესტორები და ისინი გვაცხოვრებენ. ქართული სიმღერაც არის: “შენ გამისუქე ცხვარ-თოხლი, მე წელგაშლილმა ვიაროო”. დღესდღეობით, შემოსული უცხოური ინვესტიციები უმეტესად ინფრასტრუქტურის განვითარებას ხმარდება. ეს თანხები უპირატესად უნდა გამოვიყენოთ წარმოების განვითარების საჭიროებისთვის.

როგორც ვხედავთ, კარგი ეკონომიკური ცხოვრების შესაქმნელად, დაუღალავი და გააზრებული მუშაობაა საჭირო.

საქართველოს პრობლემებს თუ განვიხილავთ სახელმწიფოებრიობის პრიზმაში, საჭიროა: ეროვნული თვითშეგნების ჩამოყალიბება; სახელმწიფოებრიობის აღქმა; სახელმწიფოებრივი(საზოგადოებრივი) ხედვის ჩამოყალიბება; საზოგადოებრივი პრობლემების გათავისება; ადამ სმითის „უხილავი ხელის“(კერძო ინტერესი, ეგოიზმი) გვერდით ჯონ ნეშის წონასწორობის პრინციპის დაყენება, რომელიც გულისხმობს ყველა ფენის, წარმოების ყველა ფაქტორის ინტერესების გამოხატვას. ეს იქნება არა მარტო ჰუმანიზმის გამოვლინება, არამედ ფართო ბაზარსაც შექმნის „უხილავი ხელით“ შექმნილი შედეგების რეალიზაციისათვის; შესაძლებლობის ფარგლებში ადგილობრივი წარმოების განვითარება; სრულყოფილი კონკურენციული ბაზრის ჩამო-

ყალიბება; მონოპოლიზმის აღმოფხვრა; სახელმწიფო სექტორის გარკვეულწილად აღორძინება.

სასურველია შეიქმნას მრავალწყობიანი, მრავალსაკუთრებიანი, მრავალინტერესიანი, პლურალისტული საზოგადოება.(8).

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ილია და „საერთო ნიადაგის“ თეორია(2014), თბილისი, Google.
2. ილია მართალი, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ლიტერატურული აღმანახი-რანი ვიყავით, რანი ვართ, რად შეიძლება ვიქმნეთ,(2019), Google.
3. ჭავჭავაძე, ი.,(1987), თხზ. სრ. კრებული ათ ტომად, ტ. III, V, VII.
4. ჭავჭავაძე, ი.,(1987) ნოდებათა თანასწორობა , რჩ. ნაწარმოებები ხუთ ტომად, ტ. V,თბ.
5. აბზიანიძე, გ.,(1959), ნარკვევები, XIX საუკუნის ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორიიდან.
6. ხარიტონაშვილი, ჯ., (2019). ეკონომიკური ზრის ისტორია, თბილისი
7. IPN.ge. 21. 02. 2022
8. Kharitonashvili, D.,(2021) Economics through the Prism of Pluralism. - Journal Assotiation 1901 “SEPIKE”. Ausgabe 29.
Journal is indexed by ENDEX COPERNIKUS
5.15(2013); IVC 7.76(2014).Cite Factor
P-ISSN:2196-9531: Journal Association 1901 SEPIKE;
E-ISSN: w2372-7438: Journal Association 1901 SEPIKE ;
US Edition Frankfurt, Deutschlsnd; Poitiers,France, Los Angeles, USA, den 31.03, 2021
www.sepice.loud. Com
9. ხარიტონაშვილი, ჯ.,(1993), ჩარჩული ფული ქურდბაცაცაა, გაზ. „სიმართლე“, N 5.
10. IPN. ge, 13.02.2022
11. ხარიტონაშვილი, ჯ., (2008), პროტექციონისტული ეკონომიკური დოქტრინის ევოლუცია, თბილისი